

Муниципальное автономное дошкольное общеобразовательное учреждение
комбинированного вида «Детский сад №35 г. Кызыла» Республики Тыва

Утверждаю
Директор МАДОУ Д/С №35
Комбу. О.А.
«19» августа 2023 г

**ГODOVOЙ ПЛАН РАБОТЫ УЧИТЕЛЯ ТУВИНСКОГО ЯЗЫКА
НА 2023-2024 УЧЕБНЫЙ ГОД**

г. Кызыл

Тайылбыр бижик

Дыл – кижилерниң харылзажырының болгаш бот-боттарының билчириниң чугула чепсээ болур. Дыл чокта чон чок, ниитилел-даа туруп шыдавас. Чоннуң эртип келген төөгүзүн, езу-чаңчылдарын, национал характерин, угаап бодаашкынынын болгаш өртемчей көрүүшкүнүнүн онзагайын база аас чогаалын ооң дылындан билип ап болур бис.

Тыва дыл – тыва улустуң национал дылы, ада-огбелерниң салгалдарынга арттырып каан өртээ турбас эртинези. Ында бурун шагдан чоннуң чугаазын байыдып, сайзырадып келгениниң арга-мергежили, бойдуска болгаш ниитилел амыдыралынга хамаарышкан билиишкиннери, угаан-бодал культуразының чедишкиннери база ажы-төл кижизидилгезинге хамаарышкан байлак дуржулгазы дээш өске-даа билиглер мөөңнеттинген.

Тыва дыл сайзыраңгай байлак дылдарга хамааржыр. Ооң словарь составы хүн бүрүде байып, ниитилел амыдыралынга кууседип турар функциялары улам-на калбарып турар. Ынчангаш уругларның бичиизинден тура төрөөн дылын билири чугула. Төрөөн дылының сөстөрүн, домактарын хүнден хүнге олар сактып, өөренип албышаан, чоорту өртемчейниң чараш-каазын ажыдып, угаан-бодалы, сагыш-сеткили болгаш аажы-чаңы ол дылга өзектелип хевирлеттинер.

ШНЧУӨАЧ-де уругларның тыва чугаазын сайзырадыр программа зы ада-иениң чагыын, негелделерин хандырап сорулгалыг болгаш сорулгалыг өй-чижек доктаал-саавырларга дүүштүр тургустунар:

Өй-чижек доктаал-саавырларга дүүштүр тургустунган:

- 1) Конвенция о правах ребенка (от 20.11.1989).
- 2) Конституция Российской Федерации ст. 43,72.
- 3) Закон Российской Федерации «Об образовании».
- 4) Закон Российской Федерации «О языках народов Российской Федерации» от 29.12.2012 г., № 273-ФЗ.

- 5) Федеральный государственный образовательный стандарт дошкольного образования. ФГОС ДО. Приказ министерства образования и науки РФ от 17 октября 2013 г. № 1155 “Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта дошкольного образования”.
- 6) СанПиН 2.4.3648-20
- 7) Примерная основная образовательная программа дошкольного образования. Одобрено решением Федерального учебно-методического объединения по общему образованию (протокол от 20 мая 2015 г. №2/15)
- 8) Должностная инструкция учителя тувинского языка
- 9) Төрээн Тывам. Школа назыны четпээн уруглар өөредир албан черлеринге төрээн (тыва) чугаа сайзырадырының чижек программасы Ооржак Л.Х. болгаш өскелер-даа / – Кызыл: Национал школа хөгжүдөр институт, 2019 – 133 а.

Программаның ужур-уткалыг кезээ Тыва Республиканың девискээринге ШНЧУӨАЧ-га уругларның тыва чугаазын сайзырадыр ажыл-чорудулганы тыва чоннуң үндезин культуразынга, ажыл-амыдыралының болгаш агаар-бойдузунуң онзагай талаларын өөредилгениң беш өөредиглиг адырының сорулгаларын тыва чугаа сайзырадыр угланышкынныг боттандыралынче кичээнгейин углаан.

Сорулгалар болгаш ону боттандырал ажылдар

ШНЧУӨАЧ-ге бичии чаштарның төрээн (тыва) дылын сайзырадыр, аас-чугаазын сөс курлавырын байыдар сорулгалыг “Төрээн Тывам” деп чижек программа школа назыны четпээн уруглар өөредир албан черлеринге хамаарышкан өөредилгениң федералдыг күрүне стандартынга (дараазында ӨФКС) даянып кылдырган.

Программаның ужур-уткалыг үндезини кылдыр Тыва Республиканың чонунуң культуразын аыл-амыдыралын, бойдус чурумалын, хүрээлелин

чугулага алган. Школа назыны четпээн уругларга төрөөн (тыва) дылынга чаындан эгелеп шын чугаалап өөредири, харылзаалыг чугаазын сайзырадыры база төрөөн дылынга хумагалыг чорукту кижизидери ада-иениң-даа, кижизидикчи башкыларның-даа мурнунда эргежок херек айтырыг бооп турар.

Бичии чаштарның төрөөн (тыва) чугаазын сайзырадыр ажыл-чорудулганы боттандыраарыга ШНЧУӨАЧ-ның ӨФКС-че кирип турар угланышкыннарынга болгаш онзагайларынга дүүштүр ажылчын программа тургузарын авторлар оралдашкан.

Кол сорулгазы:

Тыва чоннуң уруглар кижизидилгезиниң дуржулгазынга даянып, школа назыны четпээн уругларның назы-харыга дүүштүр төрөөн (тыва) чугаазын сайзырадыр ажыл-чорудулганы школа назыны четпээн уруглар өөредир албан черлеринге боттандыраарыга таарымчалыг байдалды тургузары.

Сорулгалары:

1. Уругларны төрөөн дылының кырынга бодалдарын шын тода кылдыр дамчыдып билиринге өөредири;
2. Төрөөн дылының сөстөрүн утказынга дүүштүр ажыглаарыга чаңчыктыраары;
3. Төрөөн дылынга чугаалажыксаарын деткиири;
4. Уругларның идекпейлиг чугаазын сайзырадыры;
5. Төрөөн дылын дамчыштыр уругларны боттарының чонунуң национал культуразынга, езу-чаңчылдарыга кижизидери.

Сорулганы боттандыраарының ажыл-чорудулгазы:

1. ШНЧУӨАЧ-ге уругларның төрөөн дылын өөредиринге сонуггалын оттурар байдалдарны бүгү талалыг өөренип көөрү;

2. Тыва чоннуң бичии уруглар кижизидер арга-дуржулгазын үндезинге ап, угаан-медерел, күш-ажыл, мага-бот, сагыш-сеткил талазы-биле сайзырангай болурунга, чараш аажы-чанга, шынчы чорукка уругларны кижизитпишаан, төрөөн чериниң бойдус чурумалын, туружунуң онзагайын аас чогаалының хевирлеринге база чаштарга бижиттинген номнарга даянып, назы-хар барымдаалап таныштырар, шингээттирер арга-методтарны тыва чугаа сайзырадыр ажыл-чорудулгага кириштирери;
3. Уругларның тыва чугаазын сайзырадырынга өөредилгелиг, кижизидилгелиг ажыл-чорудулганы таарымчалыг эрттиреринге чугула өөредилге-методиктиг медээлерни чыып ажылдаары;
4. Уругларның угаан-медерели сайзырангай, тыва сөс курлавыры байлак, аас чугаазы чедингир болурунче угланган ажыл-чорудулгага таарымчалыг өөредилге-методиктиг комплектини ажылдап кылыры;
5. Төрөөн дылынга ынак, аңаа хумагалыг, сонуургак кижини хевирлээринин талазы-биле ажыл-чорудулганың түнелдерин илередириниң аргаларын аыглап кылыры;

Амгы уеде тыва школаларда болгаш школа назын четпээн уруглар албан черлеринде төрөөн дылды өөредиринче улуг 3 кичээнгейни салып турар. Чуге дизе төрөөн дылын эки билири, ооң байлактарын долузу-биле шингээдип алыры - чугле уругларның угаан-медерелин сайзырадыры эвес, харын-даа янзы-буру эртемнерни , ооң иштинде орус дылды болгаш өске-даа дылдарны өөренип алырынга улуг ужур-дузалыг. Ол сорулгаларның аразында кол чүүл - уругларны төрөөн дылынга өөредири, чугаазын сайзырадыры база улуг улус-биле болгаш эш-өөрү-биле чугаалажып өөредир. Бо улуг айтырыгларны шиитпирлээрде, уругларның үн адаар культуразын, сөс курлавырын байыдары, быжыглаары болгаш ол сөстөрни чугаазынга ажыглаары, чугааны грамматика талазы-биле шын чугаалаары, улус-биле чугаалажып өөренири, харылзаалыг чугааның сайзырадылгазы, чогаалдарга сундулуг болуру болгаш ужук-бижикке өөрениринге белеткел ажылы

чорудары хамааржыр. Чугаа сайзырадылгазының кичээлдеринге, долгандыр турар амыдырал болгаш бойдус-биле таныжылга үезинде, чечен чогаал сайгарып тургаш, уругларның кичээнгейин сөстөрже, домактарже угландыраар. Сөс бүрүзү кандыг-ла бир чүүлдү тодарадып, илередип турар. Домак бүрүзү төнгөн уткалыг. Ынчангаш бодунуң бодалын илередирде, ону билдингир, тода чугаалаар сөстөр ажыглаарыңа өөредир. Чугаа сайзырадырыңа чечен чогаалдар-биле таныштырылга улуг черни ээлеп турар. Номчаан чогаалдың утказыңа хамаарышкан айтырыгларга харыылап, ол чогаалдың утказын чугаалап өөредир болгаш шүлүктөрни аяңныг, сөстөрни тода адап тургаш, алгырбайн, дыңзыг чугаалап өөредир ажылды чорудар. Чечен чогаал-биле таныжылга үезинде, уругларның билиг-мергежилин бедидер, чараш мөзү-шынарга өөредир, долгандыр турар амыдыралда болгаш бойдуста чараш чүүлдерни, болуушкуннарны, өскерлишкиннерни эскерип, ол бүгүге камныг болуруңа өөредир. Уруглар ийи кижини аразында чугааны деткип билир болгаш, элээн каш кижиниң аразында чугаага киржип, бодунуң бодалын чугаалап билир ужурлуг (салган айтырыгларга харыылаар болгаш боду база сонугаан чүүлүнүң дугайында айтырар, көргөн чуруунуң дугайында, бердинген темага болгаш көргөн чүүлүнүң дугайында билдингир тода чугаалап турар болур). Чогаалдар-биле таныжылга үезинде тыва улустуң чаңчылдары, байлак культуразы-биле таныштырар. Эт-херекселдин аттарын шын адап, ону танып, канчаар ажыглаарын көргүзүп, тайылбырлап бээр. Уруг далашпайн, билдингир, тода, дыңналгыр, аяңныг чугаалап турар ужурлуг. Чугаа сайзырадылгазының кичээлдерин болгаш өске-даа шупту кичээлдерни оюн хевиринге, аян-чорук хевиринге эрттирери көрдүнүп турар.

Уругларның тыва чугаазын сайзырадыр ажыл-чорудулгадан аңгыда, чижек программаның кичээнгейинде чаштарның кадыын быжыктырар, төрөөн чериниң бойдус курлавырын, чоннуң ажыл-агыйын сонугадып өөренир, хамааты туружу бедик кижини чажындан хевирлээр, амыдыралчы дуржулганы оюннар дузазы-биле сайзырадыр, долгандыр турар хүрээлелге

бодун алдынып билиринче угланган ажылдарны чугаалап турар. Ук кичээнгей школа назыны четпээн албан черлеринге уругларның ниити сайзыралын деткип, өөредир беш адырларның (ниитилелге харылзажырын, билигни шингээдирин, чугаа сайзырадылгазы, уран чүүл, эстетиктиг сайзырал, күш-дамыр сайзыралы) утказынче тыва чоннуң культуразында үнелиг билиглере угландырап.

Чижек программаның сорулгазының күүселдезин чедип алырынга чазык, чугаакыр, сонуургак, идепкейжи, сагынгыр-тывынгыр уругларны хевирлээринге таарымчалыг байдалдарны өг-бүлениң болгаш кижизидикчи башкыларның сырый кады ажылдажылгазындан эге школаже белеткел ажылынга идиг бооп турар. Чугулага алгы дег улуг хамааржыр чүүл – бичии кижилер –биле ажыл кандыг-даа байдалда албадал тооннуг болбас ужурлуг.

Сорулга болгаш ону боттандыраарының белеткел ажылдары системалыг болгаш назы-хар-даа кижидилге-даа талазы-биле дес-дараалашкак принципке даянган.

Уруглар кижизидилгезинге кады ажылдажылга айтырыглары:

ШНЧУӨАЧ-ның кижизидикчи башкыларның болгаш өг-бүле аразында быжыг харылзаа тударынын онзагайы.

- ✓ Школа назыны четпээн албан чериниң ажыл-чорудулгазының өг-бүлелерге ажык-чарлыг байдалды биле (ада-ие бүрүзүнге уруунуң садикте канчаар өзүп, сайзырап турарын көөр аргалыг болуп турары);
- ✓ Школа назыны четпээн албан черлериниң кижизидикчи башкыларның болгаш ада-иелерниң уруглар кижизидилгезиниң айтырыгларынга хамаарыштыр чангыс аай негелделии;
- ✓ Чараш мөзү-шынарлыг, үзел бодалынга хамаарыштыр быжыг туруштуг, идепкейжи уругну хевирлээринге уругнуң сайзыралын деткириниң таарымчалыг байдалдарны бичии кижилернин бөлүүнге, ниити коллективке база өг-бүле тургузары;

- ✓ Уругларның сайзыралынга ниити болгаш хуу шиитпирлетинмейн турар айтырыгларга хамаарыштыр диагностиктиг турар ажыл-чорудулганы таарымчалыг, эптиг-чөптүг чорударының байдалдарын тургузары.

ШНЧУӨАЧ-ниң башкыларның кол сорулгазы – өг-бүлеге, херек апарганда, кижизидилге айтырыгларынга мергежилдиг дуза көргүзери, өг-бүлеге деткимчени кадары. Уруглар кижизидилгезиниң айтырыгларынга талазы-биле өг-бүлениң чагыын шын, бедик профессионал мергежилдиг чорудары:

- ✓ Уругларның сонугралдарын болгаш хереглелдерни сайзырадыры;
- ✓ Уруг кижизидериниң айтырыгларын шиитпирлээрде ада-иениң хулээлгелерин болгаш харыысалгазын деп күүседирлериниң айтырыгларын чогуумчалыг чорударының айтырыынга дуза көргүзери;
- ✓ Өг-бүледе улуглар болгаш бичиилер-салгалдар аразының харылзааларын, бот-боттарының деткиириниң аргаларын ажык-чарлыг болдуары;
- ✓ Өг-бүлениң уруглар кижизидилгезиниң хамаарышкан үлегерин көргүзүп, өг-бүлелерниң чаңчылчаан езу-чаңчылдарын тургузуп, хевирлээрин деткиири;
- ✓ Уругнуң бот-тускайлаң сайзыралын билип, деткип, бүзүрелди көргүзүп база хүндүлээри. Школа назыны четпээн албан черлериниң кижизидикчи башкыларының болгаш өг-бүле аразында быжыг харылзаа тударының ажыл-чорудулгазы өг-бүлениң кежигүннерниң хүндүткел харылзаалыын быжыглаар;
- ✓ Өг-бүлениң кежигүннери, чоок дөргүл-төрелдери улуг назылыг кижилерни, уруглар аразынга хүндүлел сагыырынга кижизидери;
- ✓ Чоннуң чанчылдарынга, ыдыктарынга хумагалыг, бедик сүзүк кылдыр көрүп чурттаарың чагыыры;
- ✓ Өг-бүлениң уруглар кижизидер талазы биле үлегерлиг арга дуржулгазын өөрениринге удур-дедир деткижип ажылдаарынга белен болуру;

- ✓ Өг-бүлениң ниити культуразын, ада-иенин талазындан уруг кижизидеринге уругнун сайзыралын психология эртеми-биле холбап билирин деткири;
- ✓ Хөй-ниитиниң кижизидилге херээнге ада-иениң идепкейлиг болурун, хөйнүн санал-оналын дыңнап ап чоруурун деткири;
- ✓ Уруглар хевирлээринге ада-иениң үлегер-чижээ, бичии улустун кижизиг озеринге дорт хамаарылгалыг дээрзи база ада-ие хүлээлгелерин сагыырынга деткимче көргүзери;
- ✓ Тыва улустун улегер домактарын кижизидилге херээнге чөптүг ажыглап, тыва аас чугаа сайзырадырының херээн өг-бүлениң кылдыр көөрүнге чаңчыктырары.

ШНЧУӨАЧ-ның кижизидикчи башкылары уругларның сайзыралын экижидер сорулга-биле өг-бүлө биле эп-чөптүг, бот-боттарынга бүзүрелдиг ажылдажылганың байдалын тургузар. Өг-бүледе байдалы, уругларының кадыкшыл, өзүлде талазы-биле шиитпирлежип, деткижип болур арга-хевирлер дээш оон-даа өске.

Ада-ие биле кады ажылдажылганын аргаларын ШНЧУӨАЧ-га-даа оон дашкаар-даа байдалдарда кижизидикчи башкылар болгаш өске-даа ажылдакчыларнын тургузуп алыры системниг планнаашкынындан илерээр.

2023-2024 өөредилге чылынын планнаашкыны

Уруглар-биле ажыл-чорудулга, ажылдарның хевирлери

Үези	Ажыл-чорудулга	Ажыл-чорудулганың хевيري
Сентябрь, октябрь	Уругларның тыва чугаазын шиңгээткенин тодарадыр мониторинг (чыл эгези)	Диагностика
Апрель	Уругларның тыва чугаазын шиңгээткенин тодарадыр мониторинг (чыл төнчүзү)	Диагностика
Сентябрь-Май	План аайы-биле тыва дыл кичээлдери	Занятие

Ноябрь	Байырлал “Тыва дылым – төрөөн дылым” шүлүк мөөрейи	Мөөрей
Январь	“Тыва хевим – чоргааралым” деп тыва хеп көрүлдези	Мөөрей
Февраль	“Шагаа-2024”, “Шаг чаагай, Шагаа чаагай”.	Мөөрей

Кижизидикчи башкылар-биле ажил-чорудулга, ажилдарның хевирлери

Айлар	Ажил-чорудулга	Ажил-чорудулганың хевирлери
Сентябрь	Группаларда “Тывавыс булуну” деп булуңнарның чогаадыкчы каасталгазын кады чорудары.	Материалдар чыыр
Октябрь	Ноябрь 1 - тыва дыл хүнү. Тыва дыл дугайында шүлүктөр.	Киизидикчи башкылар-биле арга-сүмө, консультация
Ноябрь	Байырлал “Дыңнаксанчыг тыва дылым” шүлүк мөөрейи (уруглар болгаш башкылар, ада-иелер аразында).	Мөөрей
Декабрь	Тыва дугайында шүлүктөр	Консультация
Январь	“Тыва хевим – чоргааралым” деп тыва хеп көрүлдөзи (кижизидикчи башкылар болгаш ада-иелер-биле ажилдажылга)	Мөөрей Конкурса ажы-төлдү белеткээри
Февраль	“Шагаа-2023”, “Шаг чаагай, Шагаа чаагай”. Февраль 21 - төрөөн дылдар хүнү	Утренникти кижизидикчи башкылар-биле эттирер Викторина
Март	“Тыва чоннуң чаңчылдары”	Консультация.
Апрель	“Тыва аъш-чем” деп темага буклеттер	Консультация, буклеттер
Май	“Сугнуң кулак, кудуруу чок” деп ада-иеге сүмө	Консультация

Ада-ие-биле ажыл-чорудулга, ажылдарның хевирлери.

Ай	Ажыл-чорудулга	Ажыл-чорудулганың хевирлери
Сентябрь	Группаларда “Тывавыс булуну” деп булуңнарның чогаадыкчы каасталгазынга киржирин кыйгырар. Анкета “Тыва дыл бистиң өг-бүлевисте”	Материалдар чыыр Анкета долдуруушкуну
Октябрь	Тайылбырлыг өөредиглиг булуңнар: “Ада-иеге сүме”, “Номчуурун сүмеледивис”	Консультация
Ноябрь	Байырлал “Дыңнаксанчыг тыва дылым” шүлүк мөөрейи (уруглар болгаш башкылар, ада-иелер аразында).	Байырлалга уругларны белеткээри
Декабрь	Тыва улустуң оюннары. Презентация хевиринге көргүзүг.	Дыңнадыг.
Январь	“Тыва хевим – чоргааралым” деп тыва хеп көрүлдези (кижизидикчи башкылар болгаш ада-иелер-биле ажылдажылга)	Мөөрей Конкурса ажы-төлдү белеткээри
Февраль	“Өг-бүлеге кады номчулганың үнези” деп ада-иелерге дыңнадыг	Дыңнадыг
Март	Салаалар-биле оюннар	Ада-иелерге буклеттер
Апрель	“Мээң өг-бүлөм” деп темага ада-иелерге буклеттер	Буклеттер

Май	“Сугнуң кулак, кудуруу чок” деп ада-иеге сүмө	Консультация
------------	--	--------------

**Перспективтиг планнаашкын
2023-2024 чыл.**

Тыва дылдың лексиктиг тематиктиг планнаашкыны

1-ги бичии бөлүк (2-3 харлыглар)

Сорулгазы: 2-3 харлыг уругларның ниити сайзыралының болгаш чугаазының сайзыралынга дүүштүр өг-бүлө темазынга хамаарышкан тыва сөстөр-биле уругларны таныштырары база аас чугаазынга ажыглап өөредири, медреселдиг-биле сактып алырынга таарымчалыг байдалдарны тургузары. Уругларга чоок төрелдерин танып, оларның чүнү канчап турарын, санын тодарадып, чурттап турар черин билиринге база чувелер аттарын шын адаарынга өөредири. Тоолдарны дыңнап билир, үлегер домактарның утказын билип, сайзыралынга дүүштүр чугаалап өөренирин сайзырадыры.

Сентябрь	Октябрь	Ноябрь
1. Таныжып аалы! 2. Бо авам, бо ачам 3. Мээң дуңмам, мээң угбам 4. Мээң өг-бүлөм	1. Кырган-авам, кырган-ачам 2. Чаңгыс азы хөй 3. Мээң акым 4. Мээң өг-бүлөм». Катаптаашкын.	1. Мээң башкым 2. Мээң харым 3. Мээң эштерим 4. Кылдыныглар медээлээри
Декабрь	Январь	Февраль
1. Сөстөр-биле таныжылга «ийе», «чок» 2. Сөстөр-биле таныжылга «улуг», «бичии». 3. Сюжеттиг, ойнап күүседир оюн: «Сайзанак» 4. Сюжеттиг, ойнап күүседир оюн: «Кым-дыр?».	1. Көгүдүглер 2. Хайыракан 3. Ыраажы койгун» 4. А. Шоюн «Койгунак»	1. Тыва хеп 2. Тыва чем 3. Азырал амытаннар 4. Өг бистиң чоргааралывыс

Март	Апрель	Май
1. Мээң авам. 2. Ынак авам. 3. Транспорт 4. Март 8 – байырлал	1.Мээң кырган-авам, кырган-ачам 2. Куштар –бистиң өңнүктөривис 3. Көгүдүглөр 4. Үлөгер домактар	1. Май 1 – тайбы4 хүнү. 2. Куштар. 3. Ногаа аймаа. 4. Садигивис.

Тыва дылдың лексиктиг тематиктиг планнаашкыны

2-ги бичии бөлүк (3-4 харлыглар)

Сорулгазы: уругларның чоок кижилеринң ниити болгаш хуу аттарын адап, айтып билир, улуг-бичии кижилер аразында хүндүткел ёзузун сагып билиринге даянып, тыва улустуң чаңчылчаан ажыл-ижинге хамаарышкан чаа сөстөрни шын адап, утказын билип, аас чугаазынга ажыглап өөрениринге, сөс курлавырын байыдарынга таарымчалыг байдалдарны тургузуп бээри. “Малчын, чылгычы, кадарчы, саанчы, хойжу...” деп сөстөрниң уткаларын билип турар болгаш янзы-бүрү оюннар үезинде сөстөрни ажыглап, сактып ап, шын адап турарын чедип алыр.

Дидактиктиг мергежилгелер дузазы-биле чечен чугааларны дыңнап, эдерти чугаалаар, шээжи-биле доктаадыр арга-шинээн сайзырадыр. Тыва улустуң аас чогаалынын дузазы-биле чоннуң сагылгаларын сайзыралының аайы-биле шиңгээдирин кижизидер.

Сентябрь	Октябрь	Ноябрь
1. Экии, чаштар сады! 2. Авам – эмчи, ачам - чолаачы 3. Кырган-авам, кырган-ачам - малчыннар 4. Башкы – хүндүткелдиг сөс	1. Угбам саанчы, честем кадарчы 2. Даайым хойжу, күүйүм даараныкчы 3. Акым – тудугжу, чеңгем –(чаавам) садыгжы 4. Чурук-биле ажыл «Мээң төрелдерим ажыл-ижи	1. Четтирдим” – деп хуулгаазын сөс 2. Силер – деп чараш сөс 3. Өңнер (ак, кара) 4. Чаңгыс – хөй
Декабрь	Январь	Февраль
1. Кыжын куштар 2. Дириг амытаннар 3. Азырал амытаннар 4. Тараам турда, тодуг-ла мен	1. Тыва улустуң тоолу «Ийи күске 2. Орус улустуң тоолу «Борбак далган 3. Тыва улустуң тоолу «Үш оолдуг ирей-кадай» 4. Кижиниң тургузуу	1. Тыва хеп 2. Тыва чем 3. Ада-чурттуң камгалакчылары 4. Өг – тыва чоннуң чурттаар оран-савазы»
Март	Апрель	Май
1. Час. 2. Мээң авам. 3. чанып келир куштар. 4. Ыяштар	1. Үлегер домактар 2. Өпей ырлар 3. Тывызыктар 4. Үлегер домактар	1. Май 1 – тайбың хүнү. 2. Чүнү кылып билир мен 3. Удавас чай 4. Чайгы оюннар

Тыва дылдың лексиктиг тематиктиг планнаашкыны

Ортумак бөлүк (4-5 харлыглар)

Сорулгазы: Уругнуң бодунуң чурттап турар чериниң тус-тус онзагайы-биле таныжарынга, оларның ужур-утказын билип, тайылбырлап өөрениринге таарымчалыг байдалдарны тургузуп бээри. Бодунуң ат-сывын, фамилиязын,

адазының адын долузу-биле адап, бажыңының адрезин ыяк билир кылдыр өөредир. Тараа, кат-чимис болгаш өске-даа культураларның ажык-дузазын билип алырын чугаалап бээр, үнезин оюннар, чуруктар болгаш өске-даа ажыл-чорудулга дузазы-биле билиндирери. Уругларны бичиизинден тура ажыл-ишчи, эрес-кежээ, күш-ажылды үнелеп билиринге өөредир болгаш кижизидер.

Сентябрь	Октябрь	Ноябрь
1. Күс 2. Күскү дүжүт 3. Ыяштар 4. Тараа – буянныг чем	1. Мээн ог-булем 2. Уругларга «Дорт алышкы» деп тоолду чугаалап бээр 3. Мээн бажыным 4. Мергежилдер	1. Тыва дыл хүнү. Ө Ү Н 2. Шурук доктаадыр 3. Куштар 4. Дагаа оглу
Декабрь	Январь	Февраль
1. Кыш 2. Тыва – мээн чуртум 3. Тыва чоннум 4. Чаа-чыл байырлалы	1. Өпей ырылар, көгүдүглер 2. Улегер домактар 3. Авам-эмчи, ачамчолаачы 4. Шурук доктаадыр	1. Шагаа – тыва улустун байырлалы 2. Тыва хеп 3. Тыва чем 4. Тыва оюннар
Март	Апрель	Май
1. Час 2. Мээн авам 3. Уругларга башкынын шилип алган тоолун чугаалап бээр 4. Ыяштар	1. Азырал амытаннар 2. Черлик амытаннар 3. Куштар 4. Тоолдар	1. Чай 2. Курт-кымыскаяк 3. Эдерти катаптап чугаалаар 4. Мээн чурттап турар черим

Тыва дылдың лексиктиг тематиктиг планнаашкыны

Улуг бөлүк (5-6 харлыглар)

Сорулгазы: Улуг бөлүктүн уругларынга бодунун төрөөн (тыва) дылынга бодалдарны тода, чиге, чедимчелиг илередип өөренир таарымчалыг

байдалдарны тургузуп бээри. Төрээн чурт дээрге аалы, өг-бүлөзи, ада-иези, дөргүл-төрели деп билиндирер. Төрүттүнген чериниң төөгүзүн, ында чурттап чоруур билдингир кижилерин, бойдузунуң онзагайын уругларга билиндиреринге тааржыр сөзүглелдерни, шүлүктөрүн, кыска чечен чогаалдарны таныштырып, оларны эдerti чугааладып өөредири. Чурттап турар черинге хамаарышкан ыдыктарны (сүлде-демдек, ыдык ыры) сактып ап, оларның ужур-утказын медресеп алырын кижизидер. Улустуң аас чогаалындан, улуг кижилерниң чугаазындан дыңнап, аас чугаазын сайзырадыры.

Сентябрь	Октябрь	Ноябрь
1. Күс 2. Күскү дүжүт 3. Кижиниң тургузуу 4. Мээң өг-бүлөм	1. Мергежилдер 2. Өг 3. Эт сеп, аяк-сава 4. Саннар, өңнөр	1. Тыва дыл хүнү. Ө Ү Ң 2. Кызыл хоорай – Тыва Республиканың төвү 3. Кызыл хоорайның билдингир черлери 4. Орук дүрүмнери
Декабрь	Январь	Февраль
1. Кыш 2. Тыва Республика сүлде демдээ 3. Тываның казымал байлаа 4. Тоолдар оранынче	1. Тывызык, үлегер – домактар 2. Узун-тыныш, дүрген чугаа 3. Өпей ырылар, көгүдүглөр	1. Шагаа – тыва улустуң байырлалы 2. Тыва хеп 3. Тыва чем 4. Тыва оюннар
Март	Апрель	Май
1. Тыва чогаалчылар 2. Тыва спортсменнер 3. Тыва чурукчулар 4. Тыва ыраажылар	1. Азырал амытаннар 2. Дириг амытаннар 3. Куштар 4. Кызыл дептер. Беседа	1. Чай 2. Тываның эм үнүштери 3. Курт-кымыскаяк 4. Төрээн Тывам – байлак чуртум

Тыва дылдың лексиктиг тематиктиг планнаашкыны

Школага белеткел бөлүк (6-7 харлыглар)

Сорулгазы: школага белеткел бөлүктүн уругларының эрткен чылгы шиңгээткен билиглеринге даянып алгаш, бо чылын өөренир темаларны катаптавышаан, чаа билиглер-биле таныжар, сөс курлавырынбайыдары. Тыва Ө, Ү, Ң деп үннерниң база өк-била адаар сөстөрниң шын адалгазын чедип алырынга таарымчалыг байдалдарны тургузары. Улустуң аас чогаалының аңгы-аңгы хевирлерин ылгап, улустуң тоолдарын болгаш авторлуг тоолдарны ылгап билиринга өөредири. Төрээн чер-чурт дугайында айтырыгларга шын харыыны берип өөрениринге чаңчыктыары.

Сентябрь	Октябрь	Ноябрь
1. Күс. Билиглер хүнү 2. Күскү дүжүт 3. Кижиниң тургузуу. Беседа 4. Мээң өг-бүлөм. Уругларның чураан чуруу-биле ажыл	1. Мергежилдер. Сюжет- рольдуг оюннар 2. Өг (бажын) Уругларның хууда хайгааралынга даянып улуг эвес харылзаалыг чугаа тургузар 3. Эт сеп, аяк-сава. Мнемодорожка дузазыбиле чечен чугаа тургузар 4. Саннар, өңнер	1. Тыва дыл хүнү. Ө Ү Ң 2. Кызыл хоорай – Тыва Республиканың төвү 3. Кызыл хоорайның билдингир черлери 4. Кожууннарже аянчорук (оюн)
Декабрь	Январь	Февраль
1. Кыш. Кышкы оюннар 2. Тыва Республика сүлдө демдээ 3. Тыва чуртум делгемнери 4. Тоолдар оранынче	1. Тывызык, үлегер – домактар 2. Узун- тыныш, дүрген чугаа 3. Өпей ырылар, көгүдүглер 4. Тоолдарга викторина	1. Шагаа – тыва улустуң байырлалы 2. Тыва хеп 3. Тыва чем 4. Тыва оюннар
Март	Апрель	Май

1. Тыва чогаалчылар 2. Тыва спортсменнер 3. Тыва чурукчулар 4. Тыва ыраажылар. Тыва ыры херексели	1. Азырал амытаннар 2. Дириг амытаннар 3. Куштар 4. Кызыл дептер. Беседа	1. Чай. Балык-байлаң 2. Тываның эм үнүштери Курт- кымыскаяк 3. Төрээн Тывам – байлак чуртум. Викторина 4. Тыва аржаан- суглары, хемнери, хөлдери
---	---	---